

Bóna, Martin; Barta, Peter

Príspevok k datovaniu vzniku Rotundy sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici

Archaeologia historica. 2015, vol. 40, iss. 2, pp. 683-689

ISSN 0231-5823 (print); ISSN 2336-4386 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/AH2015-2-17>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134203>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PRÍSPEVOK K DATOVANIU VZNIKU ROTUNDY SV. JURAJA V NITRIANSKEJ BLATNICI

MARTIN BÓNA – PETER BARTA

Abstrakt: Príspevok referuje o výsledku chronometrického výskumu predrománskeho muriva Rotundy sv. Juraja v katastri Nitrianskej Blatnice. Výskum bol realizovaný ^{14}C meraním antropogénneho kalcitu primárnej maltoviny. Priniesol prvý predbežný výsledok ponúkajúci odbornú diskusiu i pracovný podklad pre ďalší chronometrický výskum.

Kľúčové slová: Slovensko – Nitrianska Blatnica – predrománska architektúra – sakrálna architektúra – ^{14}C datovanie.

Contribution to the Dating of the Origin of the Rotunda of St. George in Nitrianska Blatnica

Abstract: This article presents the outcome of chronometric research into pre-Romanesque masonry of the Rotunda of St. George in the Nitrianska Blatnica cadastral zone. The research was conducted by means of ^{14}C measurements of anthropogenic calcite in the primary mortar. The results prompt a specialist discussion and will also serve as groundwork for further chronometric research.

Key words: Slovakia – Nitrianska Blatnica – pre-Romanesque architecture – religious architecture – radiocarbon dating.

Poloha a prehľad doterajších poznatkov o vzniku stavby

Ucelene zachovaný kostol, uvádzaný v literatúre podľa dispozičného druhu ako Rotunda sv. Juraja, je situovaný 3,5 km severne od Nitrianskej Blatnice. Vyníma sa na terasovitom výbežku svahu vrchu Marhát, v južnom pásme Považského Inovca, v polohe zvanej Jurko (455 m n. m.). Pozostáva z ústrednej valcovej lode vnútorného priemeru okolo 7,3 m, východnej apsidy predĺženého polkruhového pôdorysu, západnej predstavanej hranolovej veže a kvadratickej južnej

prístavby, slúžiacej kedysi ako pustoňa.

Do 70. rokov 20. storočia bol kostol v pamiatkovej spise pokladaný za renesančnú kaplnku z roku 1541 (Forster 1906, 569; Súpis 1968, 375). Prvé indicie o románskom pôvode pamiatky priniesol archeologický prieskum AÚ SAV v roku 1970 (A. Ruttkay) a zisťovací sondážny pamiatkový výskum SÚPSOP v rokoch 1973–1975 (R. Rejthar, J. Šulcová), ktorým boli v interiéri lode odkryté fragmenty pigmentov indikujúcich prítomnosť nástenných malieb. V časti apsidy bol zároveň identifikovaný jej pôvodný podkovovitý pôdorys, dodatočne upravený na dnešný predĺžený polkruhový (Rejthar 1975).

Včasnostredoveký pôvod stavby potvrdil následný sondážny archeologický výskum AÚ SAV v Nitre, realizovaný v rokoch 1974 a 1976–1980 pod vedením A. Ruttkaya. Okrem identifikovania včasnostredovekého dvorcového osídlenia z 9.–10. storočia v susednej polohe Púšť a zaniknutej dediny z 11.–

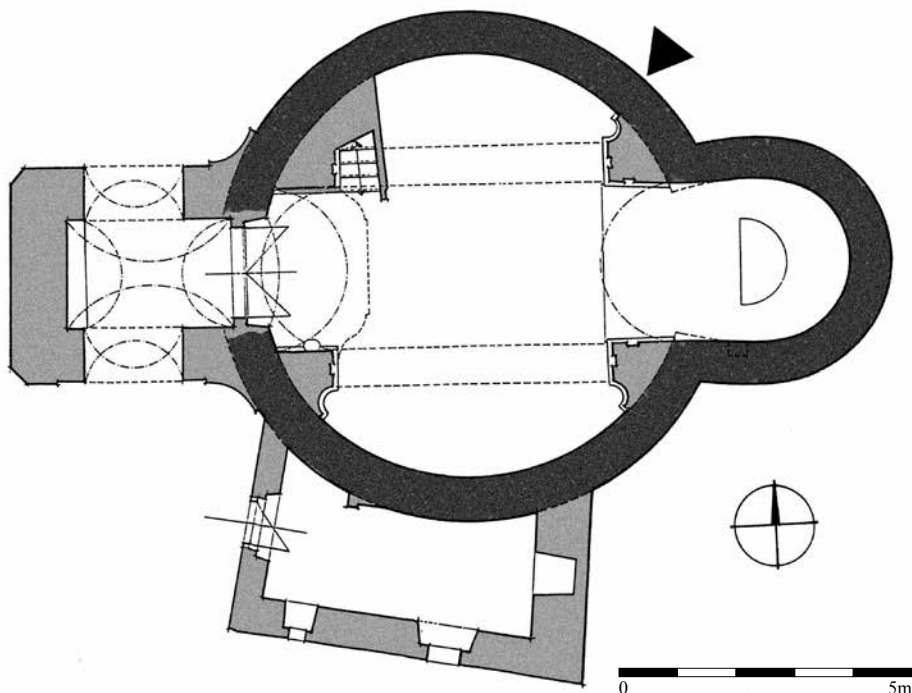

Obr. 1. Nitrianska Blatnica, Rotunda sv. Juraja. Celkový severný pohľad na rotundu v roku 2001. Foto M. Bóna.

Abb. 1. Nitrianska Blatnica, St. Georgsrotunde. Nördliche Gesamtansicht der Rotunde im Jahr 2001. Foto M. Bóna.

13. storočia pod rotundou sa výskum sústredil aj na stredoveký cintorín v bezprostrednom okolí rotundy. V zistenej päťnásobnej superpozícii pochovávaní bol v tretej vrstve identifikovaný

hrob s mincou kráľa Kolomana (1095–1114), čo umožnilo časové zaradenie najspodnejšej vrstvy hrobov neobsahujúcich datovateľný materiál do obdobia najneskôr okolo polovice 11. storočia. Do rovnakého obdobia autor spočiatku dotoval aj celú rotundu v rozsahu valcovej lode a apsidy (Ruttkay 1977, 247; 1978, 144). Neskorším zistením stratigrafických vzťahov medzi hrobmi a deštručnými vrstvami stavebného materiálu dospel A. Ruttkay k záveru, že rotunda bola ešte pred koncom 11. storočia zdeštruovaná a nanovo vymurovaná (Ruttkay 1980, 187). S prihliadnutím na ďalšie nálezy a možné stavebné i regionálne súvislosti s obdobnou veľkomoravskou rotundou v neďalekom dvorci v Ducovom usúdil, že najspodnejšia základová časť blatnickej rotundy časovo súvisí s tunajším dvorcom z 9.–10. storočia a vyššia časť rotundy bola nanovo vymurovaná v priebehu 11. storočia s využitím starších základov (Ruttkay 1989, 347; 1998, 411–412; 2005, 81).

Obr. 2. Nitrianska Blatnica, Rotunda sv. Juraja. Pôdorys rotundy s vyznačením miesta odberu vzorky. S využitím zamerania KŠŠPSOP z r. 1973 zakreslil M. Bóna.

Abb. 2. Nitrianska Blatnica, St. Georgsrotunde. Grundriss der Rotunde mit eingezeichneter Probeentnahmestelle. Unter Heranziehung der vom Bezirkszentrum für staatliche Denkmalpflege und Umweltschutz 1973 durchgeführten Vermessung. Zeichnung M. Bóna.

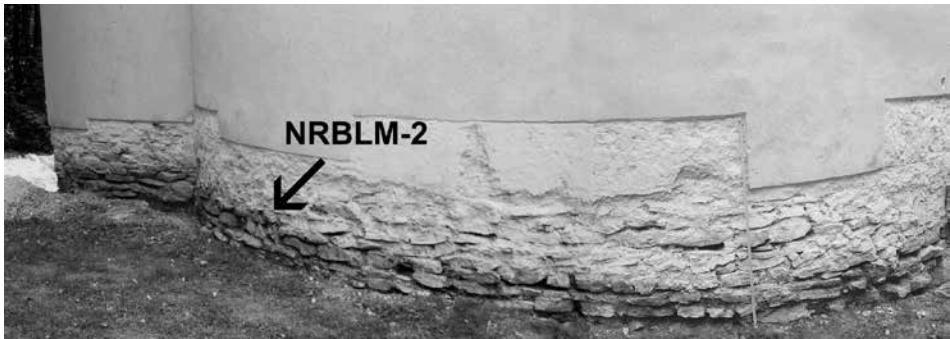
V roku 2001 došlo pri stavebnej úprave pamiatky k opätovnému odkrytiu základových konštrukcií a k osekaniu soklových nesúdržných fasádnych omietok. Tým sa ponúkla nová príležitosť na objasnenie vzťahov medzi základovými i nadzákladovými konštrukciami pamiatky. Obhliadkový prieskum realizovaný prvým z autorov tohto príspevku¹ dospel k poznatkom, že horná časť základového muriva dosadajúceho na severnej strane lode i apsidy na skalné podložie má rovnaký stavebný i spojivový materiál ako nadzákladové murivo odkryté do výšky 1,2 m. Z toho vyplynulo, že najstaršie predrománske murivo rotundy je zachované nielen v základovej, ale i v nadzákladovej úrovni (obr. 3).

¹ Obhliadkový prieskum obnažených základových i nadzákladových konštrukcií bol uskutočnený 8. 8. 2001 z podnetu autora, nakoľko príslušným Pamiatkovým úradom nebol v súvislosti so stavebnou úpravou predpísaný žiaden pamiatkový výskum.

Obr. 3. Nitrianska Blatnica, Rotunda sv. Juraja. Fragmentárne zachovaná primárna povrchová úprava severnej fasády rotundy. Foto M. Bóna, 2001.

Abb. 3. Nitrianska Blatnica, St. Georgsrotunde. Fragmentarisch erhaltene primäre Oberflächenbehandlung der Nordfassade der Rotunde. Foto M. Bóna, 2001.

Obr. 4. Nitrianska Blatnica, Rotunda sv. Juraja. Štruktúra predrománskeho muriva severnej fasády rotundy s vyznačením miesta odberu maltovej vzorky. Foto M. Bóna, 2001.

Abb. 4. Nitrianska Blatnica, St. Georgsrotunde. Struktur des vorromanischen Mauerwerks der Rotunde mit eingezeichneter Mörtelprobeentnahmestelle. Foto M. Bóna, 2001.

Napriek výraznému poškodeniu primárnej povrchovej úpravy nadzákladového muriva pri neskorších prestavbách boli v odkrytých situáciách identifikované aj malé zvyšky dohľadka roztieranej primárnej maltoviny so zvlneným reliéfom a zárezmi po zatlačaní murárskou lyžicou (obr. 4). Táto povrchová úprava sa v sledovanej časti zachovala najmä v oblastiach styčných škár kamenného muriva, no prechádzala miestami v tenkej vrstve aj na čelá kameňov, takže pôvodne pokrývala väčšinu plochy fasády a obnažené zostali len výraznejšie vystupujúce časti kameňov. V štruktúre základového i nadzákladového muriva vymurovaného z doskovito štiepaného miestneho lomového kameňa boli rozpoznateľné styčné riadky technologických vrstiev hrubých 35 až 50 cm. Základové murivo mierne predstupovalo pred líce nadzákladového muriva a v časti apsidy dosahovalo výšku okolo 40 cm. V severnom obvode lode sa hĺbka založenia v závislosti od pôvodného terénu zvyšovala západným smerom od 45 po 70 cm.² Počas prieskumu sa zreali-

2 Opísaná hĺbka pôvodného založenia je definovaná na základe zachovanej výšky predstupujúceho nelicovaného základového muriva a nie vo vzťahu k úrovni dnešného terénu.

zoval aj odber vzoriek primárnej malty a omietkovej úpravy, ktoré neskôr poslúžili na chemicko-technologický rozbor (Zeman 2009)³ a ¹⁴C datovanie, prezentované v tejto štúdií.

V roku 2009 sa v súvislosti s revíznou obnovou pamiatky zahájil reštaurátorský a architektonicko-historický výskum interiéru a následne aj exteriéru pod vedením J. Doricu a I. Gojdiča. Reštaurátorský výskum spresnil chronológiu vývoja omietkových vrstiev a doložil zachovanosť najstaršieho predrománskeho muriva lode až do výšky 5,6–5,9 m. Preukázal to i cenným objavom primárneho okna v juhozápadnej časti lode, ktoré sa svojím tvarovým a konštrukčným riešením približuje pôvodným oknám predrománskeho kostola v Kostofanoch pod Tribečom a v Kopčanoch (Dorica 2010, 171–172, 178; 2011, 121–124; 2013, 64–65).⁴ Na základe podobnosti okien i ďalších nálezov sa J. Dorica priklonil k možnosti datovania predrománskeho muriva blatnickej rotundy už do 9. storočia (2013, 67) a v takomto časovom zaradení výstavby zotrval aj A. Ruttkay (2013, 58).

Pre exaktné potvrdenie takýchto záverov ale chýba datovateľný materiál v najstarších hrobách, rešpektujúcich základy rotundy, pričom stopy osídlenia z 9.–10. storočia, s ktorými by mohla stavba rotundy eventúálne súvisieť, s ňou nemajú stratigrafickú prepojenosť.

Písomné pramene viažu sa k rotunde pochádzajú až zo 16. storočia a neposkytujú pre jej datovanie bližšiu oporu. Prvá písomná zmienka o tunajšej osade *Sarfew* pochádza z roku 1185, kedy ju vlastnil Čanáčov syn Stojslav z blatnicko-novosadskej vetvy Poznanovcov (Lukačka 2002, 52–53).

Výsledky chronometrického výskumu z rokov 2013–2014

V snahe prispieť k objasneniu vzniku predrománskej rotundy bolo v roku 2013 naplánované ¹⁴C datovanie antropogénneho kalcitu v primárnej maltovine. Stalo sa tak v rámci projektu APVV-0598-10 Archeologická chronometria na Slovensku, jedným z cieľov ktorého bolo zavedenie ¹⁴C datovania vápenných stavebných zmesí do inštrumentária archeológie a výskumu historickej architektúry na území bývalého Československa (www.c14.sk). V súčasnosti táto prepracovaná a kredibilná metodológia (Ringbom et al. 2014), vychádzajúca z priekopníckej štúdie R. Folia a S. Valastra (Folk–Valastro 1976), predstavuje jediný spôsob ako priamo chronometricky datovať výstavbu murív rotundy (*terminus a quo*). Aplikovali sme ju aj pri výskume Kostola sv. Juraja v Kostofanoch pod Tribečom (Barta–Bóna–Keleši 2015) a keltsko-rímskych stavieb na Bratislavskom hrade (Barta–Hajnalová–Musilová 2014).

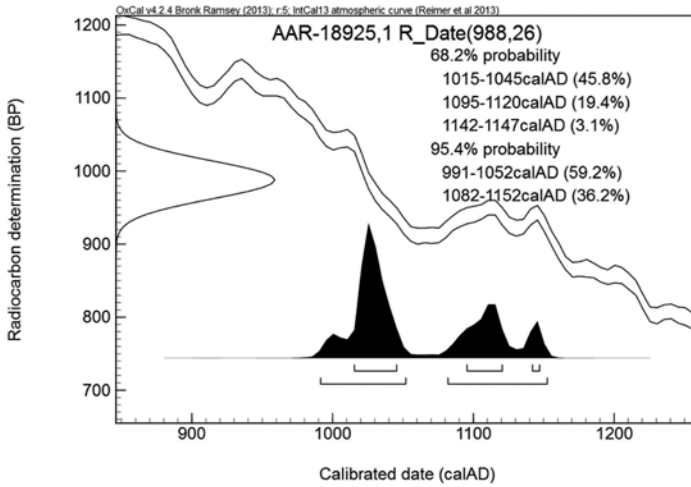
Vzorka z Rotundy sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (NRBLM_2), ktorú sme datovali rádiouhlíkom, bola odobratá v roku 2001.⁵ Pochádza zo severovýchodného obvodu lode a tvorí primárnu ložnú škárovú maltu situovanú pri vonkajšom líci múru, v úrovni 45 cm nad skalným podlažím. V tejto časti obvodového múru lode dosahuje predstupujúce základové murivo výšku do 45 cm, takže vzorka pochádza z najspodnejšej úrovne nadzákladového muriva (obr. 4). Chemicko-technologický rozbor primárnej maltoviny uskutočnený v roku 2009 zistil, že šedobiela jemnozrná a veľmi hutná malta s frakciou kremenného plniva do 0,5 mm obsahuje aj úlomky tehlovej hmoty a jej spojivo tvorilo dolomitické vápno (Zeman 2009, vz. 11).

Po vyseparovaní antropogénneho kalcitu z hmoty maltoviny boli z neho získané tri frakcie CO₂, ktoré boli všetky datované (AMS). Prvá frakcia datuje dobu vzniku technolitu, ďalšie dve verifikujú výsledok prvého merania. Výsledok datovania prvej frakcie (AAR-18925,1: 988 ± 26 BP) po kalibrácii konvenčného ¹⁴C veku (OxCal 4.2.4, Bronk Ramsey 2009) vyjadrujú dva disjunktné intervaly (obr. 5). Vzhľadom na priebeh príslušnej časti kalibračnej krivky (Reimer

3 Výskum RNDr. A. Zemana, CSc., z roku 2009 bol realizovaný ako objednávka Archeologického ústavu AV ČR, Mgr. J. Maříkovej Kubkovej, PhD., ktorej touto cestou ďakujeme za možnosť použitia výsledkov výskumu v tejto štúdií.

4 Okenné otvory v všetkých troch predrománskych stavieb sú vymurované za pomoci dreveného debnenia, ktoré zanechalo otlaky na okenných špaletách, pričom u okien kostola v Kostofanoch pod Tribečom boli polkruhové základy vyskladané prečnelkovým kladením doskovitých kameňov ako u okna rotundy v Nitrianskej Blatnici (bližšie Sabadošová–Havlík 2008, 62; Dorica 2013, 64–65; Bóna 2014, 135). Napriek tejto podobnosti sa vzhľadom na malý počet komparatívnych prvkov najstarších predrománskych stavieb javí ako predčasné pokladať tento druh okna za chronologicky citlivý prvok.

5 Odber uskutočnil M. Bóna počas vyššie spomínaného prieskumu základových a soklových častí obvodových murív dňa 8. 8. 2001. Chronometrický výskum bol uskutočnený pod vedením P. Bartu v rámci grantového projektu APVV-0598-10 Archeologická chronometria na Slovensku.

Obr. 5. Kalibrácia konvenčného ^{14}C veku prvej frakcie CO_2 zo vzorky NRBLM_2, odobraté z Rotundy sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici.

Abb. 5. Kalibrierung des konventionellen ^{14}C -Alters der ersten CO_2 -Fraktion von der von der St. Georgsrotunde in Nitrianska Blatnica entnommenen Probe NRBLM_2.

et al. 2013) bola malta v styku s atmosférickým CO_2 niekedy v rokoch 991–1052 alebo v rokoch 1082–1152 calAD.

Záver a diskusia

Keďže sa jedná o zatiaľ prvý a jediný ^{14}C dátum z objektu Rotundy sv. Juraja, je ho potrebné vnímať ako prvý chronometrický argument v diskusii o jej datovaní, a nie ako dátum jej výstavby. Pre rozvinutie zmysluplného chronometrického výskumu je potrebné datovať ďalšie vzorky primárnych omietok a mált, pričom prezentovaný výsledok datovania prvej vzorky poslúži pre ďalšie porovnanie. V prípade, že sa podarí datovať ďalšie vzorky z rotundy, bude možné sa na základe tohto výsledku vyjadriť k dobe jej výstavby.

Keďže prezentovaný chronometrický výskum sa opiera o jediný ^{14}C dátum, je potrebné vzhľadom na komplexnú povahu ^{14}C dát považovať tento výsledok za predbežný. Výsledok zjavne nepodporuje doterajšie závery o možnej výstavbe rotundy v 9. storočí a ako najstaršiu možnosť datovania ponúka interval 991–1052 calAD.

V prípade, že by sa ďalšími meraniami potvrdila výstavba rotundy v intervale od konca 10. do polovice 11. storočia, neprotirečilo by to ani datovaniu najstarších hrobov cintorína rešpektujúceho rotundu, ktoré podľa A. Ruttkaya (1977, 247) pochádzajú najneskôr z polovice 11. storočia. Zároveň by to otvorilo možnosť dať výstavbu rotundy do súvislosti buď s mladšou etapou včasnostredovekého dvorca, alebo až s obdobím po jeho zániku v priebehu 11. storočia, kedy tu vzniká veľké sídlisko s rozptýlenou zástavbou. Existenciu a názov osady „Sarfew“ prvýkrát uvádza testament jej majiteľa Stojslava z blatnicko-novosadskej vetvy Poznanovcov z roku 1185. Historik J. Lukačka sa ale domnieva, že archeologicky doložený včasnostredoveký dvorec v susedstve rotundy bol už od 10. storočia jedným zo sídiel nitrianskych Poznanovcov (Lukačka 2002, 27, 52–53).

Ďalšie prehĺbenie poznatkov o dobe vzniku, pôvodnej funkcii i o stavebníkovi rotundy možno očakávať od pokračujúceho chronometrického výskumu.

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0598-10.

Pramene a literatúra

- Archeologická chronometria na Slovensku [on-line]. Dostupné z: www.c14.sk, cit. 4. 6. 2015.
- BARTA, P.–BÓNA, M.–KELEŠI, M., 2015: Chronometrický výskum nadzemných murív Kostola sv. Juraja v Kostofanoch pod Tribečom v rokoch 2010–2014 – Die chronometrische Untersuchung der oberirdischen Gemäuer der St. Georgskirche in Kostofany pod Tribečom aus den Jahren 2010–2014, AH 40, 691–709.
- BARTA, P.–HAJNALOVÁ, M.–MUSILOVÁ, M., 2014: Rádiouhlikové datovanie archeologických vzoriek z objektov z doby laténskej na Bratislavskom hrade: úvod k riadenej kalibrácii ¹⁴C dát. Prednáška na konferencii „Bratislavský hrad: dejiny, výskum a obnova“, Bratislava, 22.–23. 9. 2014.
- BÓNA, M., 2014: Výsledky umelecko-historického a architektonicko-historického výskumu r. k. Kostola sv. Juraja v Kostofanoch pod Tribečom. In: *Musaica XXVIII. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 127–161. Bratislava.
- BRONK RAMSEY, CH., 2009: Bayesian analysis of radiocarbon dates, *Radiocarbon* 51, 337–360.
- DORICA, J., 2010: Rotunda sv. Juraja vo výsledkoch reštaurátorského výskumu v roku 2009. In: *Nitrianska Blatnica* (Tršťan, D., ed.), 168–179. Nitrianska Blatnica.
- 2011: Reštaurovanie Rotundy sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici v pohľade nových zistení. In: *Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja: Zborník zo seminára a katalóg ku výstave* (Valeková, A., ed.), 113–128. Nitra.
- 2013: Rotunda sv. Juraja pri Nitrianskej Blatnici. Jej nové miesto medzi najstaršími sakrálnymi stavbami na Slovensku, *Historická revue Špeciál*, 62–67.
- FOLK, R. L.–VALASTRO, S., 1976: Successful Technique for Dating of Lime Mortar by Carbon-14, *Journal of Field Archaeology* 3, 203–208. DOI: 10.2307/529387
- FORSTER, Gy., ed., 1906: *Magyarország műemlékei II.* Budapest.
- LUKAČKA, J., 2002: Formovanie vyššej šľachty na západnom Slovensku. Bratislava.
- REIMER, P. J. et al., 2013: Reimer, P. J.–Bard, E.–Bayliss, A.–Beck, J. W.–Blackwell, P. G.–Bronk Ramsey, C.–Grootes, P. M.–Guilderson, T. P.–Hajdas, I.–Hatte, C.–Heaton, T. J.–Hoffmann, D. L.–Hogg, A. G.–Hughen, K. A.–Kaiser, K. F.–Kromer, B.–Manning, S. W.–Niu, M.–Reimer, R. W.–Richards, D. A.–Scott, E. M.–Southon, J. R.–Staff, R. A.–Turney, C. S. M.–Van Der Plicht, J., *IntCal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0–50,000 years cal BP*, *Radiocarbon* 55, 1869–1887.
- REJTHAR, R., 1975: Nitrianska Blatnica, Rotunda sv. Juraja. Zámer pamiatkovej úpravy, uložená v Ústrednom archíve PÚ SR v Bratislave, sign. T 5124.
- RINGBOM, A. et al., 2014: Ringbom, A.–Lindroos, A.–Heinemier, J.–Sonck-Koota, P., 19 years of mortar dating: learning from experience, *Radiocarbon* 56, 619–635. DOI: 10.2458/56.17469
- RUTTKAY, A., 1977: Výskum zaniknutého včasnostredovekého sídliska, architektúry a pohrebiska pri Nitrianskej Blatnici v roku 1976. In: *AVANS 1976*, 243–251. Nitra.
- 1978: Nitrianska Blatnica. In: *Významné slovanské náleziská na Slovensku* (Chropovský, B., ed.), 143–144. Bratislava.
- 1980: Výsledky výskumu v Nitrianskej Blatnici v roku 1979. In: *AVANS 1979*, 185–191. Nitra.
- 1989: Nitrianska Blatnica. In: *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia*, I/2 (Bialeková, D., ed.), 347–348. Nitra.
- 1998: Zur frühmittelalterlichen Hof-, Curtis und Curia regalis – Frage in der Slowakei. In: *Frühmittelalterlicher Burgenbau in Mittel- und Osteuropa* (Henning, J.–Ruttkey, A. T., ed.), 405–417. Bonn.
- 2005: Sídlá spoločenských elit na strednom Ponitří v 9.–13. storočí. In: *Ruttkey, M., Dávne dejiny Nitry a okolia*, 77–90. Nitra.
- 2011: Najstaršie sakrálné stavby na území Nitrianskeho samosprávneho kraja vo svetle archeologických výskumov. In: *Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja. Zborník zo seminára a katalóg ku výstave* (Valeková, A., ed.), 39–58. Nitra.
- 2013: Včasnostredoveký sídliskový komplex a Rotunda sv. Juraja pri Nitrianskej Blatnici, *Historická revue Špeciál*, 55–61.
- SABADOŠOVÁ, E.–HAVLÍK, M., 2008: Kopčany – Kostol sv. Margity Antiochijskej. Umelecko-historický výskum južnej a západnej fasády lode kostola s vyhodnotením reštaurátorských nálezov počas odstraňovania omietok, uložená v Archíve KPÚ v Trnave.
- SÚPIS 1968: *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. II.* Bratislava.
- ZEMAN, A., 2009: Výsledky výskumu malt z kostola sv. Juraja z Kostolan pod Tribečom. Brandýs nad Labem, uložená v archívu ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

Zusammenfassung

Ein Beitrag zur Datierung der Entstehung der St. Georgsrotunde in Nitrianska Blatnica

Die vollständig erhaltene St. Georgskirche liegt 3,5 km nördlich von Nitrianska Blatnica auf einem Bergsporn namens Jurko (455 m. ü. M.). Den bisherigen Forschungen zufolge besteht ihr ältester vorromanischer Teil aus einem zentralen zylinderförmigen Schiff und einer Ostapsis mit halbkreisförmig verlängertem Grundriss (Abb. 2). In der Neuzeit wurde ein Quaderturm und ein als Klausen dienender Südanbau angebaut. Durch die in den Jahren 1974–1980 erfolgten Grabungen wurde belegt, dass es spätestens um Mitte des 11. Jahrhunderts zum Bau der Rotunde gekommen sein muss. Vom damaligen Grabungsleiter A. Ruttkay wird jedoch angenommen, dass die Entstehung der Rotunde bereits mit den Anfängen des dortigen Meierhofs aus dem 9.–10. Jahrhundert zusammenhängt. Seine Behauptung stützt er dabei auf die bauliche Analogie zu dem nahegelegenen großmährischen Meierhof mit Rotunde in Ducové und auf die archaische Form eines Originalfensters, das formenmäßig mit den Fenstern der vorromanischen Kirchen in Kostol'any pod Tribečom und in Kopčany verwandt ist.

In dem Bestreben, zur Klärung der Entstehung der vorromanischen Rotunde einen weiteren Beitrag zu leisten, wurde im Jahr 2013 eine ¹⁴C-Messung des anthropogenen Calcits des Primärmörtels durchgeführt. Die untersuchte Probe stammt aus dem Mauerwerk der Westfassade des Schiffs (Abb. 4). Die Ergebnisse der Datierung des anthropogenen Calcits lassen sich durch zwei unterschiedliche Intervalle wiedergeben: 991–1053 und 1081–1154 calAD (Abb. 5). Im Hinblick darauf, dass es sich um die erste ¹⁴C-Datierung des Primärmörtels handelt, muss dieses Ergebnis als vorläufig angesehen werden.

Die ermittelte Datierung des Abbindezeitpunkts des Primärmörtels stützt die von der bisherigen Forschung getroffenen Schlussfolgerungen bezüglich eines möglichen Baus der Rotunde im 9. Jahrhundert nicht. Als älteste Datierungsmöglichkeit bietet das Datierungsergebnis ein Zeitintervall an, das zwischen Ende 10. und Mitte 11. Jahrhundert liegt. Das ermöglicht es, den Bau der Rotunde vorläufig nur mit der jüngsten Etappe des benachbarten frühmittelalterlichen Meierhofs oder erst mit dem Zeitraum nach dessen Untergang im 11. Jahrhundert in Verbindung zu bringen, als bei der Rotunde eine kleinere Siedlung mit verstreuter Bebauung entstand. Die Existenz und der Name der Siedlung „Sarfew“ findet erstmals 1185 im Testament ihres Eigentümers Stojslav von dem Zweig der Adelsfamilie Poznan Erwähnung, der in Blatnica-Novosad ansässig war. Eine weitere Vertiefung der Erkenntnisse über Entstehungszeit, ursprüngliche Funktion sowie die Bauherren der Rotunde können von der noch laufenden chronometrischen Untersuchung erwartet werden.

Die Entstehung der vorliegenden Arbeit wurde von der Agentur zur Förderung von Forschung und Entwicklung auf Grundlage des Vertrags Nr. APVV-0598-10 gefördert.

Ing. arch. Martin **Bóna**, PhD., ProMonument s. r. o., Štefánikova 14, SK 953 01 Zlaté Moravce, Slovenská republika, bona.martin@gmail.com

Mgr. Peter **Barta**, PhD., Katedra archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Gondova 2, SK 814 99 Bratislava, Slovenská republika, peterbarta@chello.sk

